

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Czubik

SSN Paweł Wojciechowski

w sprawie ze skargi M. R.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn.
III AUa 1572/22,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 14 stycznia 2025 r.,

- 1. stwierdza, że przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie sygn. III AUa 1572/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje M. R. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumę pieniężną w wysokości 2500 (dwóch tysięcy pięciuset) złotych za okres od 21 września 2022 r. do 4 grudnia 2024 r.;**
- 3. oddala skargę w pozostałym zakresie;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz M. R. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu skargowym wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

Paweł Czubik Joanna Lemańska Paweł Wojciechowski

f.n

UZASADNIENIE

Pismem z 14 listopada 2024 r. (data prezentaty) M. R. (dalej: „Skarżący”), reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, wniósł do Sądu Najwyższego – za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Katowicach – skargę na przewlekłość w postępowaniu sądowym toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach pod sygn. III AUa 1572/22. Wskazując, że w przedmiotowym postępowaniu doszło do nieuzasadnionej zwłoki, Skarżący domagał się nakazania temu Sądowi podjęcia czynności zmierzających do rozpoznania ww. sprawy, w terminie 1 miesiąca od rozpoznania niniejszej skargi, oraz zasądzenia na swoją rzecz od Skarbu Państwa kwoty 6000 złotych. Wniósł również o zwrot kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu skargowym według norm przepisanych.

Z uzasadnienia skargi wynika, że w 2021 r. w Sądzie Okręgowym w Katowicach zostało wszczęte postępowanie, zainicjowane odwołaniem Skarżącego od decyzji organu rentowego z 9 kwietnia 2021 r. w przedmiocie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu. Skarżący wyjaśnił również, że 26 maja 2022 r. Sąd Okręgowy w Katowicach wydał wyrok. Wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony w drodze apelacji i 21 września 2022 r. sprawa została przekazana Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do rozpoznania. Po prawie dwóch latach od wszczęcia przedmiotowego postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny w Katowicach nie wyznaczył jednak terminu posiedzenia do rozpoznania apelacji. Jedyną czynnością, którą dokonano na etapie postępowania apelacyjnego, to wydanie zarządzenia o doręczeniu odpisu apelacji stronie przeciwnej. W dniu 20 października 2022 r. wpłynęła odpowiedź organu rentowego na apelację, której nie doręczono jednak Skarżącemu. Zdaniem Skarżącego, postępowanie w sprawie trwa znacznie dłużej, niż jest to konieczne dla wyjaśnienia okoliczności

faktycznych i prawnych, które są istotne do jej rozstrzygnięcia, zwłaszcza, że Sąd drugiej instancji nie prowadzi uzupełniającego postępowania dowodowego, opiera się wyłącznie na dowodach zebranych przez Sąd pierwszej instancji. Zatem okres dwóch lat na rozpoznanie sprawy należy według Skarżącego uznać za rażąco nadmierny. W ocenie Skarżącego, trudności kadrowe nie mogą przy tym mieć zasadniczo wpływu na rozpoznawanie spraw w rozsądnym terminie. Skarżący podkreślił jednocześnie, że sprawa objęta skargą ma dla niego istotne znaczenie, albowiem jako płatnik składek przez ponad 3 lata pozostaje w niepewności co do swoich praw i obowiązków wynikających z ubezpieczeń społecznych. Taki stan rzeczy powoduje niepewność u Skarżącego co do jego dalszego bytu prawnego i wywołuje stres.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach w odpowiedzi na skargę wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”), strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego.

Ustawodawca w ustawie o skardze na przewlekłość nie określił wyraźnie, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. Niemniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że przewlekłość jest pojęciem odnoszącym się do konkretnego zdarzenia, które po wnikliwej analizie należałoby uznać za nadmiernie rozciągnięte w czasie

i niezasadnie przedłużające się (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21, oraz z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22).

Podnosi się przy tym, że ocena, czy w konkretnej sprawie doszło do przewlekłości postępowania, nie powinna ograniczać się wyłącznie do upływu czasu i subiektywnych odczuć skarżącego, lecz powinna być wypadkową czynników obiektywnych oraz czasu niezbędnego do podejmowania działań zgodnych z obowiązującymi przepisami, przewidującymi zachowanie określonych procedur (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 11 maja 2005 r., II S 26/05).

Oceniając, czy w danej sprawie mamy do czynienia z przewlekłością postępowania, należy zatem brać pod uwagę kryteria określone w art. 2 ust. 2 tej ustawy, zgodnie z którymi dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, a także uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania, od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej zawichości, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Podobnie przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania określa Europejski Trybunał Praw Człowieka, wskazując, że przy ocenie, czy przewlekłość postępowania jest nieuzasadniona, powinna następować w świetle szczególnych warunków sprawy i przy uwzględnieniu takich kryteriów, jak skomplikowanie (stopień złożoności) sprawy, zachowanie stron i organów prowadzących sprawę oraz znaczenia materii objętej skargą (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z 21 września 2000 r., skarga nr 33082/96, w sprawie Wojnowicz przeciwko Polsce; z 4 kwietnia 2000 r., skarga nr 38670/97, w sprawie Dewicka przeciwko Polsce; z 26 października 2000 r., skarga nr 25693/94, w sprawie Sobczyk przeciwko Polsce; z 26 lipca 2001 r., skarga nr 29691/96, w sprawie Jedamski przeciwko Polsce; z 14 stycznia 2003 r., skarga nr 39505/98, w sprawie W.M. przeciwko Polsce; zob. też M.A. Nowicki, Europejski Trybunał

Praw Człowieka – orzecznictwo, Tom I – Prawo do rzetelnego procesu sądowego, Kraków 2001, s. 46 i n. oraz powołane tam orzecznictwo tego Trybunału).

Powyższe oznacza, że standard ochrony prawa do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki ma charakter zindywidualizowany (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19; z 6 maja 2020 r., I NSP 34/20; z 10 listopada 2020 r., I NSP 142/20; z 28 września 2021 r., I NSP 145/21; z 14 września 2022 r., I NSP 251/22; z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22). Co do zasady więc przewlekłość jest pojęciem względnym i zawsze musi być odnoszona do konkretnych realiów sprawy i przyjętego trybu postępowania. Należy także nadmienić, że jedynie nadmierne odstępstwa od czasu koniecznego do wykonania określonych czynności sądowych, prac i procedur mogą być uznawane za tworzące stan nieuzasadnionej zwłoki (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2017 r., III SPP 33/17; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

Poddając analizie przebieg postępowania apelacyjnego o sygn. III AUa 1572/22, należy stwierdzić, że podniesiony w skardze zarzut przewlekłości tego postępowania sądowego jest uzasadniony.

Z badania akt przedmiotowej sprawy wynika, że postępowanie apelacyjne o sygn. III AUa 1572/22 zostało zainicjowane apelacją od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z 26 maja 2022 r. Przy czym od momentu wpływu akt tej sprawy wraz z apelacją do Sądu Apelacyjnego w Katowicach (co nastąpiło 21 września 2022 r.) do dnia sporządzenia niniejszej skargi na przewlekłość (co miało miejsce 6 listopada 2024 r.), tj. przez okres ponad półtora roku, nie został wyznaczony termin posiedzenia. Jedyne czynności podjęte w tym okresie przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach polegały wyłącznie na przeprowadzeniu losowania składu orzekającego oraz wydaniu zarządzenia o doręczeniu odpisu apelacji. Zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy apelacyjnej zostało zaś wydane dopiero w dniu 6 listopada 2024 r. i termin rozprawy został wyznaczony na 4 grudnia 2024 r. Tego też dnia Sąd Apelacyjny w Katowicach (już po wpływie niniejszej skargi na przewlekłość) wydał w sprawie III AUa 1572/22 prawomocny wyrok, w którym oddalił apelację Skarżącego od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach.

Powyższa sekwencja zdarzeń przemawia za uznaniem, że sporne postępowanie apelacyjne o sygn. III AUa 1572/22 toczyło się dłużej, niż to było konieczne dla prawidłowego wyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym że w postępowaniu objętym skargą nie dochowano wynikających z wyżej powołanego orzecznictwa standardów rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Sąd Najwyższy nie dopatrywał się przy tym w omawianym przypadku przesłanek, które mogłyby usprawiedliwić liczącą ponad dwa lata zwłokę w rozpoznaniu sprawy o sygn. III AUa 1572/22, obejmująca okres od 21 września 2022 r. do 4 grudnia 2024 r.

Należy wyraźnie stwierdzić, że przewlekłość postępowania jest kategorią obiektywną, a obowiązkiem państwa jest zagwarantowanie, by sprawy osób podległych jego jurysdykcji toczyły się bez zbędnej zwłoki (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Obowiązkiem Państwa jest zatem zapewnienie takiego sposobu funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, aby rozstrzygnięcie sprawy nie trwało dłużej niż to jest konieczne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

W postanowieniu z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21, Sąd Najwyższy trafnie podkreślił, że dla strony czy też uczestnika postępowania nie ma znaczenia, gdzie tkwi źródło przewlekłości postępowania: czy w zaniedbaniach i opieszałości sądu, przepracowaniu czy objętości referatu sędziego, czy też w państwie, które nie przyjęło odpowiednich rozwiązań w celu zapobieżenia systemowej przewlekłości postępowań. Zła organizacja wymiaru sprawiedliwości, brak odpowiedniego budżetu czy też zbyt duża ilość spraw przypadająca na jednego sędziego nie powinny obciążać uczestników postępowania. Prawem strony każdego postępowania jest bowiem zgodnie z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284), aby odbyło się ono w rozsądnym terminie (zob. M. Mrowicki, Przewlekłość postępowania

i jej systemowy charakter w Polsce. Glosa do wyroku ETPC z 7 lipca 2015 r., nr: 72287/10, 13927/11 i 46187/11, LEX/el. 2016, s. 7).

Konkludując, Sąd Najwyższy uznał, że w realiach analizowanej sprawy, stosownie do art. 12 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, istniały podstawy do stwierdzenia przewlekłości postępowania prowadzonego przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach pod sygn. III AUa 1572/22.

Uwzględniając skargę, zgodnie z art. 12 ust. 4 i ust. 5 pkt 1 ustawy o skardze na przewlekłość, Sąd Najwyższy przyznał zarazem na rzecz Skarżącemu od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumę pieniężną w kwocie 2500 zł.

Przyjmuje się, że „odpowiednia suma pieniężna” w rozumieniu art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość stanowi sankcję dla Państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania. Przy czym wysokość tej sumy pieniężnej musi być proporcjonalna do wielkości zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21) i mieścić się w granicach od 2000 do 20 000 zł. Jednocześnie kwota zasądzana na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość musi obejmować kwotę nie mniejszą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania.

Określając wymiar przyznanej Skarżącemu sumy pieniężnej, Sąd Najwyższy miał na uwadze, że w badanej sprawie postępowanie sądowe, zainicjowane odwołaniem Skarżącego (wniesionym w 2021 r.) od decyzji organu rentowego, trwało łącznie ponad 3 lata i zakończyło się wydaniem prawomocnego wyroku przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w dniu 4 grudnia 2024 r. Przewlekłość postępowania wystąpiła przy tym na jednym z jego etapów, tj. w postępowaniu apelacyjnym, i trwała ponad dwa lata (licząc od momentu wszczęcia postępowania apelacyjnego 21 września 2022 r. do momentu wydania przez Sąd Apelacyjny

w Katowicach wyroku 4 grudnia 2024 r.). Jednocześnie nie ulega wątpliwości, że w rozpoznawanym przypadku nie jest ona spowodowana ani materią sprawy, ani jej zawartością, ani obstrukcyjnym zachowaniem Skarżącej. Z drugiej strony należy jednak podkreślić, że Skarżący osiągnął niniejszą skargą zasadniczy cel – to jest stwierdzenie przewlekłości spornego postępowania apelacyjnego.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy uznał, że przyznana Skarżącemu na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość kwota 2500 zł w związku ze stwierdzeniem przewlekłości w sprawie jest adekwatna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz niedogodności dla Skarżącego. Tym samym dalej idące żądanie skargi w tym zakresie, tj. ponad kwotę 2500 zł, należało oddalić jako pozbawione usprawiedliwionych podstaw (zob. art. 12 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość).

Z kolei żądanie nakazania podjęcia przez Sąd Apelacyjny w Katowicach odpowiednich czynności zmierzających do rozpoznania sprawy III AUa 1572/22 stało się bezprzedmiotowe w związku z wydaniem 4 grudnia 2024 r. przez ten Sąd prawomocnego wyroku w sprawie objętej skargą.

O kosztach postępowania skargowego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 11 i 3 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1964), zasądzając od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz Skarżącego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(k.b.)

[a.ł]

Paweł Czubik Joanna Lemańska Paweł Wojciechowski